

RENDRAGYÓ RECENZIO EGY NEM SZOKVÁNYOS KÖNYVRŐL

LÁBÁDY TAMÁS

Tamás Lajos:

A lízingszerződés kézikönyve

Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1991.

184 old., 280 Ft

Tamás Lajos könyvének *III. Része* (mintegy 2/3-a) bevallottan főként német nyelvű források alapján elemzi a lízingszerződést. Az első két fejezet *W. Gitter: Gebrauchsüberlassungsverträge* (Tübingen, 1988) című könyvének 11. §-án (276–361. old.) és *Graf von Westphalen: Der Leasingvertrag* (3. Aufl., Verlag Dr. Otto Schmidt KG, Köln, 1987) című monográfiáján alapul, bár művének forrásait a szerző már itt is „feltupírozza”.

Mindjárt a fejezet élén, a lízingszerződés történetének bemutatásánál (69. old.) *Gitter* művének 278–279. oldalát használja fel – *hivatkozás nélkül*. A 77. oldalon *Westphalen* bibliográfiájából átveszi *Canaris: Bankvertragsrecht* (2. Aufl., Berlin/New York 1981) című művét és *Westphalen* 58. lábjegyzete alapján (29. old.) – mint saját forrást említi. *Westphalen* azonban *Randnote-nummer* alapján jelöli a forrást, amelyet a szerző egyszerűen *oldalszámra* „fordít”. (Később *Canaris*t *Gitter* nyomán is idézi, már csak könnyedén idézett műre utalva, s azon se ferdít, hogy kiderítse: *Gitter* bibliográfiájában ugyanezen című *Canaris* műnek egy későbbi, 1983-as, bővített kiadása szerepel. Erről azonban majd alább.)

A 78. oldalon a *Gitter*től átvett „Second-Hand-Leasing”-et (Leasing von Gebrauchsgütern) „használati javakon” fennálló lízingre fordítja, ami különösen azért zavaró, mert ma már a fejlett üzleti világban a *használt dolgok* második-harmadik lízingbe adására külön üzlethálózatokat hoztak létre, ugyanakkor a *használati javak* lízingje mint külön szerződéstípus ismert.

A II. fejezet *A lízing fajtái* cím alatt a lízingszerződés különös neveit, fajtáit, típusait, megjelenési formáit mutatja be vázlatosan és sok tekintetben – a források nem megfelelően differenciált felhasználása miatt – önkényesen.

A 82–83. oldalak fejtegetéseit Tamás ismét *Gitter* könyvéből (286–288. old.) meríti, sajnos megint *forrásmegjelölés nélkül*, viszont, a 83. oldalon *Gitter* művének 283. oldaláról a 24. lábjegyzetből idézi *Spittler*t olyan könnyed közvetlenséggel, mintha ez a forrás is a kezében lett volna. És nagy kár, hogy nem

volt, mert ez a Kölnben 1980-ban megjelent kis remekmű bizonyára többször is gazdagíthatta volna a könyv olykor „kissé foghíjas” (máskor azonban, a megengedettnél is „barokkosabb” jegyzetállományát, ahogy ezt a gazdagítást a felhasznált források szerzői *Spittler* (és mások) vonatkozásában pironkodás nélkül megtették.

A szerző a fejezet 1. pontja alatt az ún. *operating leasing*-et állítja szembe az ún. *finance leasing*-gel (kár, hogy itt is mindenáron átveszi a német forrásokból a „Verdeutschungsversuch” megoldást, s az *operating leasing* ellenpárját „Finanzierungs-Leasing”-ként jelöli). A cím azonban – mert nem a szöveg tartalmat tükrözi – zavaró, a fordítás pedig kimondottan vitatható. Az *Operating-Leasing* alcím alatt ugyanis a lízing másik alaptípusát is elemzi, az előbbi „működési lízing”-nek fordítása pedig jogilag alighanem értelmezhetetlen (ahogy az is, hogy ez a lízing a kínálati oldalhoz tartozik), s nem alkalmas megfelelően orientálni a gyakorlatot (nem jó erre a később használt *dologi lízing* kategóriája sem). Ahogy – helyesen – a lízinget is csak írásban „magyarítja”, helyes volna a jelzős konstrukció meghagyása is az eredeti amerikai terminológia szerint (legfeljebb saját finanszírozású „üzemi-lízing”-nek vagy egyszerűen *operatív-lízing*nek volna fordítható). Mint ahogy az is fordítási hiba, hogy a *finance leasing* a „klasszikus lízing szerkezetét mutatja”. Az átvett mondat ugyanis helyesen úgy hangzik, hogy a három alanyú jogviszony a *finance leasing klasszikus esete* (*Westphalen* id. mű 4. old.).

Az *operatív* és *pénzügyi lízing* közötti különbségtétel se tükrözi pontosan a forrásokat, így félrevezető. Az előbbi ugyanis a források szerint határozott időre szóló, rövid ideig tartó használatot biztosít opció kikötése nélkül, az utóbbi pedig hitelezési ügylet.

Alighanem a recenzió íratlan szabályainak a finto-ra: a recenzensnek órákba tellett, amíg a 84. oldal 4. számú indexét megfejtette. A szerző által forrásként használt és idézett *Westphalen* könyv 2. oldalán – amire a szerző utal – ugyanis nem lett a felhívott adatok nyomára (így a lábjegyzet megjelölése nem igazította el). Beszerezte hát a mű 1984-es, *második kiadását*, de adatok a 2. oldalon ott sem voltak. Végül *Gitter* jött a segítségére. Művének 283. oldalán a szerzővel összhangban közölt adatok kapcsán, a 26. lábjegyzetben ő is *Westphalen*re s a könyv 2. oldalára hivatkozik. Csakhogy *Gitter* bibliográfiája szerint (id. mű 278. old.) az általa használt *Westphalen* mű a *Der*

Leasing-Vertrag címet viseli, s kiadása 1979-es. Talán elnézi a nagyérdemű olvasó, hogy *Gitter* hivatkozását ezek után a recenzens már nem kotrollálta. A szerzőtől azonban, ha már *Westphal*ent *Gitter* nyomán használta fel (ami azért érthetetlen, mert legalább *Westphal*ent, akire művében a legtöbbet hivatkozik, ismernie kellene), bizonyára annyi elvárható lett volna, hogy a forrásokat azonosítsa, vagy legalább a közvetett felhasználását feltüntesse. (Ahogy a későbbiekben látni fogjuk, sajnos ez a „nagyvonalú” felhasználás a mű egészen végigvonul.)

Két motto

1. A plágium szó a latin „plagiarius” szóból ered, jelentése: gyermekrabló (és lélekkufár). Kr. e. az I. században Martialis használja először irodalmi mű bitorlására, amikor olyan gyermekhez hasonlítja versét, aki plagiarius kezébe jutott. Erre a hasonlatra építette Leysler witterbergi professzor 1740-ben a „Plagium litterarium”, az irodalmi plágium elnevezést, amellyel a jogosulatlan felhasználás és a tiltott utánnomás jogi kategóriáit alapozta meg a német szerzői jogban. Azóta a plágium a szerzői jogbitorlás köznapi – és nem jogi – kifejezésévé vált.

A magyar Szerzői Jogi törvény 17. § (1) bekezdése szerint idegen műből idézni vagy azt

Tamás Lajos: A lízingszerződés kézikönyve

felhasználni jogszerűen csak a mű valamely részletét illetően lehet, éspedig az átvévő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben, kizárólag az eredetileg híven, továbbá a forrás és a szerző megjelölésével.

2. „Plágiumról akkor szokás beszélni, amikor a német minta mondata úgy kezdődik, hogy »Nachdem« és a magyarban ugyanazon a helyen az olvasható: »miután«. Ámde lehet, hogy a német mondat úgy kezdődik, hogy: »nachdem« és a magyar úgy, hogy: »a rómaiak« – és ezért a magyar mégsem eredetibb egy fikarcnyival sem, mint a plágiumos szomszédja. Mert, Istenem, olyan nagy

A III. fejezet (91–122. old.) a jogviszony szerkezetének statikai elemzését mutatja be (alany, tárgy, tartalom), s ezeken át jut el a *sui generis*ként minősített szerződés fogalmi apparátusának az összegyűjtéséig.

Ebben a részben a mű két további forrásanyaggal gazdagodik: *Ernst Kramer* (Hg.): *Neue Vertragsformen der Wirtschaft: Leasing, Factoring, Franchising* (Verlag Paul Haupt, Bern und Stuttgart, 1985) és *Anton Egger-Heinz Krejci*: *Das Leasinggeschäft (Zivil- Bilanz- und Steuerrecht Betriebswirtschaft und Praxis)* (Orac V., Wien, 1987) (a továbbiakban: *Krejci*) műveivel.

sor az, hogy valaki azt, amit a német könyvben olvasott, nem szó szerint fordítja le, hanem saját szavaival elmondja? Ezt a stílusgyakorlatot már az alsó gimnázium gyerekeitől is megköveteljük.” Szász-Schwarz Gusztáv: *Parerga*.

A bírát mű napjainkban is eladható szak-könyvként jelent meg – megfizethető áron – a könyvpiacra. Ettől tulajdonképpen még szokványos írás is lehetne. Abban sincs semmi rendkívüli, hogy a könyv lektorálás nélkül jutott el az olvasóhoz: ezért legfeljebb a közeg a felelős, amelyben élünk, s amely minden szaktekintélyt más feladatokkal köt le, s így hiányt teremt a tudományban is.

Sajnálatos, hogy a lízingszerződés további különös nemeinek bemutatása rendszerezés nélkül, olyan kombinációban történik, ahogy az egyes források a szerző kezébe kerültek. Szisztematikus kép a szerződés típusjelenségeiről egyáltalában nem áll össze. Erdemibb azonban az a kifogás, hogy a 86. oldalon ismét csak pontatlanul idézi *Westphal*ent, aki a „Term-and-Revolving-Leasing”-ről a felhívott 2. oldalon egyáltalában nem ír. A szerzőnek e részben mind a 7., mind a 8. lábjegyzete hibás, mert *Westphalen* a hivatkozott helyen az ingó lízing további fajtáit se tárgyalja. (Az előbbi hivatkozás *Gitter*től ered (283. old., 29. lábjegyzet), tehát a *Westphalen* mű első kiadására vonatkozik, az utóbbit nem sikerült a recenzensnek megfejtenie.)

A kézikönyv e része egyébként – így az ún. *Cross-border Leasing* is („majdnem” szó szerint) – *Gitter*től való (id. mű 280–284., 283. old.), az ő nevét azonban a lap alján itt sem látjuk. De az átültetés is hibás: az idézett lízingtípus – ahogy a neve is jelzi – egyáltalában nem németországi specifikum, s egyáltalában nem igaz, hogy a külföldi lízingbeadó „olyan szervezetet állít fel a lízingbevevő országában, amely a külföldi beruházásokat keretfeltételek alapján megkönnyíti”. Az eredeti mondat ugyanis így hangzik: „Der Leasing-Geber selbst hat seinen Sitz in dem Land, welches Auslandsinvestitionen aufgrund seiner Rahmenbedingungen begünstigt.” (Id. mű 283. old.) Ezek után pedig a 87–88. oldalak táblája és következtetései is vitathatók és önkényesek.

A szerző a *Kramer* szerkesztette kiadványra először a 93. oldalon hivatkozik, sajnos egyrészt tévesen, másrészt elsősorban nem ott, ahol a forrásmegjelölés feltétlenül illendő lett volna. Az itt lévő szemléletes ábrának ugyanis a *Kramer*-könyv 46. oldalán leljük fel – *hivatkozás nélkül* – eredetijét, ugyanakkor a hivatkozott és a lap alján lévő csoportosítás rosszul ülteti át magyarra *Kramert*, aki az *ingó lízing* két fajtájaként határozza meg: a) a használati és b) a beruházási javak lízingjét (id. mű 58–59. old.).

A 98. oldalon megismétlődik *Kramer* kétségtől elvártul kifejező ábrájának, nagy méretű összefoglaló táblázatának átplántálása (id. mű 49. old.). Sajnálatos, hogy erre is csak a művek egybevetésével deríthető fény.

*Krejci*re (nyilván nyomdahiba miatt a szerző feltüntetése nélkül) először a 95. oldalon bukkanunk, a felhasználás azonban itt sem pontos, s ez lényeges megállapítások tartalmi félreértéséhez vezet. A 3. lábjegyzetben idézett mű 17. oldalán a „Non-pay-out leasing” meghatározása *Krejci* szerint ugyanis így hangzik: „a szerződési idő elteltével a lízingtárgy (könyvelési) maradék értékének amortizációja...” ez pedig egészen más, mint amit a szerző könyvében olvashatunk.

A 94–96. oldalon írt gondolatok mindenestül a *Westphalen* könyvének 7–10. oldalán közölt fejtegetéseken alapulnak, nemigen érthető, hogy erre nézve is csak a 95. oldalon (2. lábjegyzet) találunk egy – erősen, a 6–7. oldalra leszükkített – hivatkozást. Az pedig kimondottan félrevezető – s az idézésre vonatkozó jog gyakorlásánál szokatlan –, hogy a 97.

oldalon a 9. lábjegyzetben *Walter Lüem* írása mint külön tétel jelenik meg, holott az a *Kramer* (Hg.) könyv része.

A 100–101. oldalon – a változatosság kedvéért – megint *Gitter* gondolataival találkozunk (id. mű 301–303. old.), azonban ez is csak a művek összeolvasásából derül ki. A lábjegyzetekben ugyanakkor a szerző saját forrásaiként leljük fel *Gitter* majdnem teljes forrásanyagát, aminek átvételénél a szerző könnyedén kapcsolja össze az egyik mű címét egy másik mű hivatkozási oldalszámával. Így *Gitter* a

szemben alighanem helyénvaló, nagy kár, hogy ezt a bírálatot *Walter*nek tulajdonítja (13. lábjegyzet), holott *Walter* Kaufrecht-jét csak mint ellenkező állásponton állót idézi *Gitter* (id. mű 112. lábjegyzet), a szerző átvett cáfolata azonban nem *Walter*től, hanem már magától *Gitter*től ered (id. mű 302. old.).

Ezek a – szerzői jogilag is súlyosan kifogásolható – felhasználások alkalmasak arra, hogy az olvasót félrevezessék, ugyanakkor a fordítási tévedések – tartalmi hibaként – a szerzői álláspontokat *torzítják*.

Szakkönyvnél nem különösebben szokatlan az sem, hogy nem ígér sok eredetiséget. Egy olyan „jogüres” területen, mint amilyenre ez a mű rátalált, és aminek „külföldi maggal való bevetésére” vállalkozott, nem kell eredetinek lenni. S ha ezt a mű szerzője tudatosan vállalja is, ez már kimondottan dicséretes.

Tamás Lajos műve mégsem szokványos könyv. Az írásmód miatt nem az: ahogy a szerző azzal a néhány idegen nyelvű forrással gazdálkodik, amely műve alapjául szolgál. Ahogy pár – felületesen kezelt – monográfiát elfogadható jogirodalmi apparátussá duzzaszt. Ahogy az idézés jogát gyakorolja (és ahogyan visszaél vele). Ahogy az idegen kútfókat „lízingeli”, s ezzel a for-

rások „vékony csörgedezését” palástolja. Ahogy csak nagyító alatt engedi láttatni, mennyire laza és csak homályosan ismert jogirodalmi bázisra építkezik.

Mégis, az író mindezt nagyon magabiztosan teszi. Könnyedén. Az átlagolvasó számára mindenestre elég meggyőzően. A recenzens úgy is fogalmazhatna, hogy Tamás Lajos ezáltal szinte lenézi az olvasót, aki – a könyv idegen nyelvű forrásanyagát látva – többnek, mélyebbnek és súlyosabbnak ítéli a művet, mint amilyen.

Ez a szokatlan írásmód késztette a recenzent e sorok megírására. A mű egészét, tudományos értékét tehát nem akarja minősíteni, se kritizálni. Nem szól a téma aktualitásáról, hasznosságáról,

mondanivalójáról és felhasználhatóságáról. Nem fejezetenként kíséri nyomon a szerző építkezését; tartalmi elemzést se végez. A mű 64. oldalán lévő lábjegyzetből megtudhatja az olvasó, hogy a kézikönyv a szerző doktori munkájának a része. Így mindezekben a kérdésekben az Akadémia Tudományos Minősítő Bizottsága hivatott állást foglalni.

A recenzens ezért rendhagyó recenziót írt. Kizárólag a mű idegen nyelvű forrásanyagát, annak szerzői felhasználását, hasznosítását vizsgálta. Azt az írásmódot, amiről fentebb szót ejtett.

A plagizátorok megfordítják Proudhon mondását; szerintük: le vol c'est la propriété.

szerző által átvett 118. indexben *Reinicke–Tiedtke: Finanzierungs-Leasing und Sachmängelhaftung* című, a BB-ben 1982-ben megjelent cikkének 1142. oldalára hivatkozik. A szerző azonban *Gitter* bibliográfiájából csak *Reinicke–Tiedtke: Kaufrecht-jét* írta ki, s ehhez kapcsolja a lábjegyzetből átvett 1142. oldalmegjelölést (15. lábjegyzet). Ennek a könyvnek azonban ilyen oldalszáma nincs is. *Reinicke–Tiedtke* a Kaufrechtben a 289. oldalon elemzi ezt a kérdést. (Ebből azután bizonyosan megtudhatja az olvasó, hogy *Reinicke–Tiedtke* egyik műve sem volt a szerző kezében.)

Fikentscher: Schuldrecht-jének hatodik kiadását ugyanakkor – nemes egyszerűséggel – a szerző minden szükítés nélkül hívja fel (12. lábjegyzet), (feltételezhetően nem akarja átvenni *Gitter*től a „§71 V7” forrásmegjelölést), (*Gitter*mél 114. lábjegyzet); *Staudinger–Emmerich* kommentárja tekintetében pedig még ennél is nagyvonalúbb, mert a „vor §§ 535, 536 Rdnr. 37 ff” indexet egyszerűen 535. oldalra fordítja le (11. lábjegyzet).

Nos, *Fikentscher* 1976-ban megjelent kötelmi jogában – amely egyébként korábbi, azóta meghaladott álláspontját tükrözi – a szerződést „Rechtskauf”-ként karakterizálja, más – „Sachkauf”, illetőleg „Ratenkauf” megjelölésekkel szemben. Itt az ügyletet valóban „Nutzkauf”-nak minősíti, amely a szerző „szükségbeli vétel” fordításával szemben helyesen *haszonvétel*: da der Leasing-Nehmer die zeitlich begrenzte Gebrauchsüberlassung kauft. A szerzőnek a 101. oldalon lévő cáfolata ezzel a minősítéssel

Ahogy az olvasó előrehalad, egyre zavarosabb és a valóságtól sokszor nagyon is távol álló kép tárul fel előtte a lízingszerződés német nyelvű irodalmáról. Így például: *Gitter* és *Westphalen* szerint a *pénzügyi lízing* egyértelműen hitelezés; hitelművelet, ahol a tulajdonjog a hitel biztosítóé. A szerző fordításában: ez „*mégsem hitelezés*”. Az „*Unmöglichkeit*” cím alatt *Westphalen* (id. mű 123–128. old.) a felróható lehetetlenülést tárgyalja, a szerző ezt „*lehetetlenségnek*” fordítja, s mint szerződésszegési esetet elemzi. A „*Wandelung*” fordítása nála *csak* a szerződéstől való elállás, holott ezt a hibás teljesítéssel összefüggésben *Westphalen* (id. mű 175–178. old.) a BGH gyakorlata alapján mind a *vételi* (BGB 346. §), mind a *bérleti* (BGB 535. §) szerződés kapcsán mint a jogviszonyt a jövőre nézve felszámoló és a felek között elszámolási viszonyt keletkeztető szankciót elemzi (az in integrum restitutio kizártsága miatt). A 168. oldalon, a személygépkocsi-lízingsnél – *Westphalen*re hivatkozással – a felelősségbiztosítást vizsgálja, holott *Westphalen* itt (id. mű 352. old.) a Fahrzeugvollversicherung-ot az AKB alapján, azaz a casco-biztosítást mint vagyonszerződést elemzi. (Ezek persze csak példák – bár a lényegét rendkívüli módon befolyásoló példák –, miként az alábbiak is.) A szerző a 102. oldalon *Westphalen* nyomán (id. mű 29. old.) megnevezetten *Canaris* nézeteire utal, bár egyiküket sem lábjegyzeteli (átveszi viszont *Westphalentől* a 17. lábjegyzet erejéig *Ulmer–Schmidt*t). Következtetése azonban itt is téves: *Canaris* ugyanis „mit Sicherheit steuerrechtlich neutral” álláspontot

képvisel (Bankvertragsrecht, Rdnr 1710 ff.), *Gitter* pedig kritikájában – a szerző adaptálásával szemben – nem a szerződés céljára mutat rá, hanem arra, hogy a jogviszony adójogi megítélése nem különbözhet annak civiljogi minősítésétől, márpedig magánjogilag a lízingbevevő sem gazdasági, sem pedig jogi értelemben nem válik tulajdonossá (id. mű 304. old.).

A könyv 103–106. oldalainak forrásanyaga *Krejci* műve (id. mű 63–72. old.), s öt itt idézi is, bár *Krejci* forrásanyagát is *saját forrásként* veszi át, ugyanide bedolgozva *Gitter* (id. mű 306. old.) két kútfőjét:

A gondolat Szász-Schwarz Gusztávtól ered. A nagy civilista mondta azt is: kisebb baj, ha a szakíró azon nyersen mondja el magyarul, amit német mintájából kiolvas (hozzáteszem: feltéve, ha jól olvassa ki!), mint az, ha a másoktól összezedett jószágot külsőleg átgyúrja, áthelyezeti, átfesti, átmázolja csak azért, hogy eredete ne legyen könnyen felismerhető.

Igazi baj azonban, ha a minta sem látszik, nem is beszélve arról, ha a forrás saját forrásként jelenik meg, noha nem az. Az olvasó csak összezavarodik, a kutató pedig, aki hisz a tudományban, lépten-nyomon „felsül”. Nemcsak, mert nem lel a forrást, hanem mert ha megtalálja is, látja, hogy a hivatkozás vagy az idézett tartalom

nem hiteles. Ez pedig kárára van a tudománynak, s árt az olvasónak is.

A kézikönyvvel a recenzens azt tette, amit ilyen írásműnél nemigen szokás: kisöpört belőle mindent, amiről meg tudta állapítani, hogy idegen eredetű, nem saját, ami tehát – bevallottan vagy hivatkozás nélkül – átvétel. Mondhatni ijesztő volt, hogy a lízing magyar jogi összefüggéseiről ezek után milyen vékony közhelygyűjtemény maradt a kezében.

Az írásmód azonban nemcsak azért szokatlan, mert az ilyen terjedelmű átvétel már öncélú és nem kiegészítő, akcesszorikus jellegű, hanem azért is, mert az idegen művek felhasználása több helyen – gyakran a mű mondanivalóját

a konkrétabb forráshelyeket közelebről is megjelölje. De ha már megjelöli, illene, hogy megfelelő következetességgel és pontossággal s az idézés jogának és szabályainak korrekt betartásával tegye.

Mindjárt a 136. oldalon *Krejci* munkájára (id. mű 100–101. old.) pontatlanul hivatkozik, mert – a szerző adaptálásától eltérően – *Krejci* szerint: „A lízingszerződésben meghatározzák a szerződési ajánlati kötöttség idejét, pl. 30 vagy 60 napos határidőben.” Azután nemcsak téves, de egyenesen meglepő a *Westphalen*-műre való hivatkozás is (3.

meghatározó részeknél – nem derül ki, azaz a szerző a forrásokra nem hivatkozik. Így nem állapítható meg az átvétel és az idézett művek viszonya; az tehát, hogy az írás mikor közöl saját és mikor másoktól átvett gondolatot.

A szerző azonban további meglepetéseket is szerez az olvasónak és a kutatóknak, mert a felhasznált műveket – sokszor – nem az eredeti szövegtartalomhoz hűen, hanem megmászva veszi át. Szerzői jogi nyelven szólva: „torzít”. Kosztolányi szerint: „minden fordítás: ferdítés”. A nagy író-költő e bölcs megállapításával azonban aligha gondolt arra, hogy a „ferdítés” a tartalom, a mondanivaló megmászásához is vezethet.

Runge-Bremser-Zöllert (nálá 27., *Gitter*-nél 133. lábjegyzet), s *Larenzet* (id. mű 136. lábjegyzet), akit a 29. lábjegyzetben „*Lorenz*”-nek nevez, ami lehetne – a két nagy név összetévesztése miatt – akár elírása is, az azonban már aligha, hogy *Larenz* tankönyvének „BT II, § 63 II.” forráshelyét egyszerűen 63. oldalnak nevezi. Ez bizony ismétlődő és súlyos hiba.

A 106. oldalon a BGH határozatát *Westphalen* könyve alapján idézi (id. mű 26. old.), az idézet azonban a BGH, 19.2. 1986 (WM 1986 S. 591) ítéletéből való (id. mű 42. lábjegyzet), és nem a szerző által felhívott, 1982-es ítéletből. (Azt már csak mellékesen jegyzi meg a recenzens, hogy egy felsőbb bírósági ítélet ismertetésénél – az idézés szabályai szerint, különösen szó szerinti idézet esetén – a forrást éppen úgy illik megjelölni, mint bármely szerzői jogvédelem alatt álló műnél. Ezt azonban – sajnos – a szerző egyetlen helyen sem teszi meg).

A fejezet végén a szerző, a 40. lábjegyzetben (113. old.) *Piero Shlesiger* idézett művére utal, annak korábbi hivatkozása azonban nem lelhető a 120. oldalon, a 49. lábjegyzetben viszont közvetlenül idézi *Schulepet*, ez a hivatkozás azonban *Kramer* könyvének 27. oldaláról származik, míg a következő fejezet 125. oldalán *Constanze Czermak* (2. lábjegyzet) munkájának eredete *Krejci* könyvének 72. oldala.

Az V. fejezet a lízingszerződés dinamikáját az 1. indexben felsorolt (135. old.) és már megismert bibliográfia alapulvételével dolgozza fel. Ezzel az általános hivatkozással azonban – helyesen – maga a szerző sem tekinti magát az alól felmentettnak, hogy

lábjegyzet). *Először is*: a felhívott írás a 164. oldalon egyáltalában nem szól az ajánlati kötöttségről, hanem a szerző itt a veszélyviselést és a biztosítást tárgyalja. *Másodszor*: *Westphalen* – a gyakorlatot is elemezve – a 101–103. oldalon általában háromheti, kivételesen négyheti ajánlati kötöttségi időről számol be, a szerző által írt három hónapos idővel ellentétben. *Harmadszor*: – s ez okozott a recenzensnek igazi meglepetést – a 164-es szám a *Westphalen*-könyv tárgyalt 101. oldalán *Randnote-nummer*. Eszerint itt a szerző még *Westphalent* sem eredetiből, hanem mástól (aki szelvényzetszámok alapján lábjegyzetel) idézi, pedig legalább őt – mivel könyvének legfőbb forrása – alaposan kellene ismernie és következetesen idéznie. Lehetséges volna, hogy könyvének megírása előtt egészében még ezt a remekbe szabott lízingmonográfiát sem olvasta?

De még mindig a 136. oldalon maradva: a lap alján kezdődő b) pont alatti részt *Krejci* könyvéből veszi át (id. mű 101. old.) – *idézés megjelölés nélkül* –, a következő oldalon viszont *Krejci*t indexeli ugyan, azonban tartalmilag hibásan idézi. *Krejci* szerint: „Kivételesen fordul elő, hogy a lízingbevevő a szerződésben lemond a lízingszerződésből származó jogainak érvényesítéséről.” Ezek után pedig nem saját álláspontját közli szemben a szerző tolmácsolásával, hanem az OGH ezzel kapcsolatos ítéletére hivatkozik, amikor több lízingbevevő szerepelt egyetlen szerződésben (id. mű 105. old.).

A könyv következő tíz oldala (141–151. old.) egészében *Krejci* művére támaszkodik, a szerző

hivatkozása azonban meglehetősen *hiányos* és merőben *esetleges*. Így a 141–142. oldalak eredetijét *Krejci*-nél a 119–128. oldalon találjuk, a következő két oldal *Krejci* 129–130. oldalára támaszkodik, a 144–147. oldal *Krejci* 166., 173–174. oldalán ismerhető fel, a 147–149. oldalak *Krejci* művéből a 179–186. oldalakról származnak (innen veszi át *eredeti forrásként Herbert, Giger* [hivatkozása tévesen „Gieger”], *Koch, Krause, Binder, Koller, Ebenroth, Dörner* és *Czermak* szerzőket, sőt *Krejci*n keresztül – ennek feltüntetése nélkül – idézi *Westphal*ent is). Ez-

A mű a továbbiakban a 150–151. oldalon megint *Krejci* (id. mű 213–283. old.) könyvében, a 152., 153. oldalon pedig *Gitter* könyvében alapszik, a szerző innen idézi – megint meglehetősen nagyvonalúan – *Canaris*-t, akire ezt megelőzően a 77. oldalon a *Bankvertragsrecht* című műve kapcsán utal, s miután itt a felhívás az *id. műre* vonatkozik, a naiv olvasó a forrást nyilván itt keresné vissza. *Gitter*től azonban megtudhatja (id. mű 330–331. old., 240. és 243. lábjegyzet), hogy a szerző *id. mű* alatt egy másik s nem általa, hanem *Gitter* által idézett *Canaris*-műre, annak

Ugyanakkor a szerző forrásmegjelölése – a források tömegénél – elégtelen és helytelen, az idézet és a forrás kapcsolata, a forrás eredetisége vagy másoktól átvett volta nem tűnik ki a könyvből, s a forráshelyek – a gyakran egyszerűen „kreált” jelzések miatt – nem kereshetők vissza.

Így aztán a szerző számos olyan művet is felsorol bibliográfiájában, írása forrásaként, amelyet nem használt fel, ezért irodalomjegyzéke sem hiteles.

Kérdi ezek után a recenzens, hogy a szerző – aki egyetemi oktató – milyen lelkiismerettel tanítja hallgatóinak a szerzői jogot, ezen belül az idegen művek idézésére, felhasználására vonatkozó szerzői jogszabályokat és a szerzői jogvédelem szabályait?

E recenzio plántinnal szedett hasábjai tartalmaznak ezeknek az állításoknak a bizonyítékait. Természetesen csak példálózó, reprezentatív jelleggel tárjuk az olvasó elé azt az írásmódot, amely a mű egészét áthatja.

Mindenesetre még így is elgondolkodató: fordított-e annyi időt a szerző a mű forrásanyagának összeállítására, mint a recenzens az ellenőrzésre? Töltött-e a szerző annyi órát az idegen nyelvű források olvasásával, mint amennyit ez az elemzés igényelt?

A recenzens azonban elsősorban mégsem ezt kéri számon a szerzőtől. Hanem azt, amit Szász-Schwarz szerint minden szakírótól követelni lehet: az írás becsületességét. A be-

csületesebb írásmódot, azt, hogy egy írásmű ne konkolyt szórjon a „magyar ugarra”, hanem bűzát; azt, hogy ezt a bűzát a hazai író, ha külfönből hozza is, verejtékével öntözze meg. Azt, hogy ne higgye; idehaza minden idegen mag elszórható, mert úgysem tudja senki megállapítani: kikel-e. Nem az eredetiség, amit a szerzőtől számon kell kérni, hiszen az egy önmagát a külföldi jogokra alapozó múnél nem is lehetséges, hanem a tisztességes, az etikus írásmódot. Azt – ismét Szász-Schwarzot idézve –, hogyha a tudomány az igazság keresése, márpedig az, akkor a minimum ami a tudományos írótól elvárható, hogy írásmódjában, előadása formájában maga is igaz legyen.

zel a szerző az olvasónak további meglepetést is képes szerezni. Ez pedig a 140., 144. és 146. oldalakon lévő *Westphalen* hivatkozásokból derül ki. A 8. lábjegyzetben a felhívott *Westphalen*-forrás 254. oldala a BGH 12. 6. 1985 (WM 1985 S. 861.) ítéletét elemzi, a szerző által hivatkozott rész tehát nem itt, hanem a könyv 89–96. oldalán van; a 11. lábjegyzetben a megjelölt 182. oldal a szavatosságról szól, amit a szerző idéz, a 113–114. oldalon található; a 13. lábjegyzetben idézett 399. oldalon *Westphalen* a végrehajtásról ír, a gondolatlány helyét a recenzens már nem keresve vissza. A korábbiakból okulva, előbb természetesen arra gondolt, hogy a szerző a „Randnote” számokat „ültette át” oldalszámokra. De ezeket sem tudta azonosítani. Így jött rá arra, hogy a szerző *Westphal*ent is *Krejci*n keresztül idézi (noha a recenzens hite szerint a szerző *Westphalen* művének birtokában van), *Krejci* viszont *Westphalen* könyve 1984-es, második kiadását használja forrásul, s ebből a kiadásból *Krejci* nyomán a szerző is helyes oldalszámokra hivatkozik (ez azután a 148. és 150. oldalon két lábjegyzet erejéig megismétlődik).

Feltehetően az olvasó ugyanúgy töpreng, mint a recenzens: ha a szerző *Westphalen* könyve harmadik kiadását használta műve közvetlen forrásául, s azt áttanulmányozta, ismerte, akkor mi szükség van arra, hogy helyenként a mű két korábbi kiadásából idézzon, más szerzőkön keresztül? Ennek oka az lehet, hogy a szerző úgy írt a lízingről kézikönyvet, hogy csak rész-, illetőleg töredék forrásokból merített.

305. oldalára gondol, amely *Finanzierungs-Leasing und Wandelung* címmel az NJW hasábjain jelent meg 1982-ben.

A nagyérdemű olvasó azonban az utánjárást *Canaris* tekintetében nem ússza meg ilyen könnyen, mert a 157. és 160. oldalon idézett műve a 7. és a 15. lábjegyzetben megint előjön, s hogy itt a szerző újra a *Bankvertragsrecht*re gondol, azt csak onnan lehet tudni, hogy e fejezetben – persze megint *hivatkozás nélkül* – az író ismét visszatér *Westphalen* könyve *harmadik kiadásához*, akitől ez a *Canaris*-hivatkozás ered; no meg abból, hogy a szerző itt sem vesződik a *Westphalen* által felhívott *Canaris*-„szélgjegyzetszámokkal”, hanem egyszerűen oldalszámokká alakítja át őket.

A műnek ez az utolsó három fejezete egyébként már a recenzens számára is „egészen könnyen kezelhető”, mert itt már nem kell annyit búvárokodnia *Westphalen* különböző kiadásai között: a szerző gondolatait a könyv e részében – már csak úgy egyszerűen – az *utolsó kiadásból* meríti, mégpedig a 155–162. oldalon a forrás 402–417. oldaláról, a következő fejezetet az „eredeti mű” 344–359. oldaláról (*Westphalen* hivatkozásait is – ahogy ezt eddig is megszoktuk – átvéve); végül az utolsó 171–180. oldalon *Westphalen* könyvének és forrásanyagának 315–337. oldalára támaszkodva úgy, mintha az idézett szerzőknek *ugyanazok* a gondolatai, megállapításai és „oldalszámai” hatottak volna őrá is, mint amelyek *Westphalen* monográfiáját alakítóan befolyásolták. □